

TACTILE PRACTICES IN SEXUAL NARRATIVES

Reflections from an ongoing ethnographic study on sexuality, emotion and pleasure

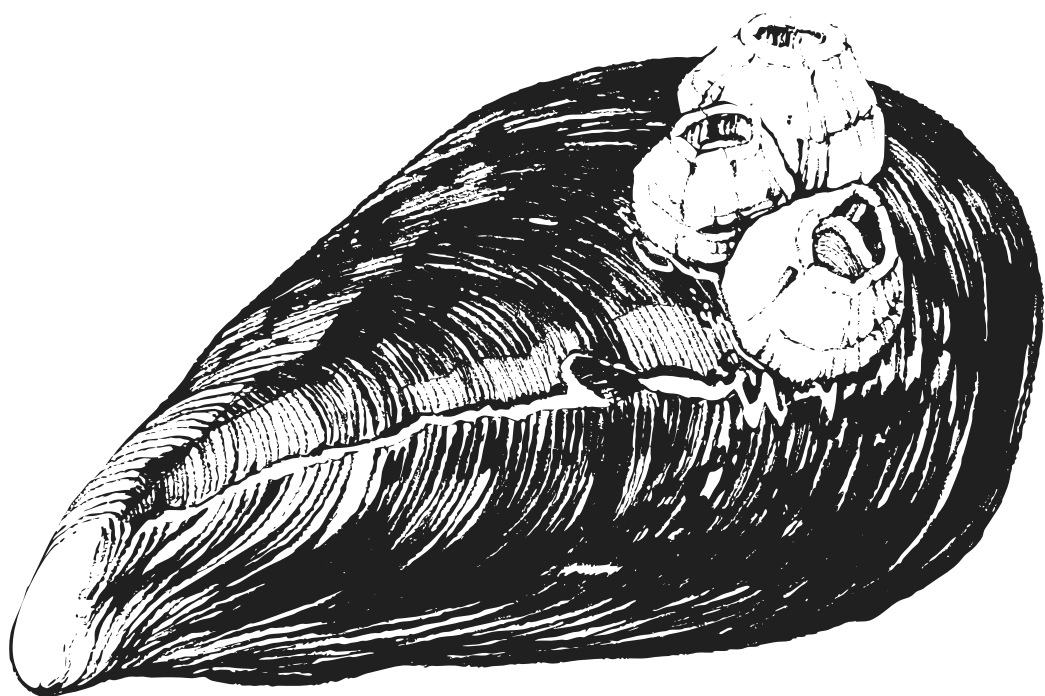
MALENA GUSTAVSON

Keywords

tactile practices, sexuality, sexual narratives, body politics

Summary

In this article I investigate how tactile practices appear in an ongoing ethnographic study on sex to inquire what touch does in the sexual narratives among women and trans* people. As sexualization is routine in society I seek the political subjectivity in every day life sexual experiences. Touch is often considered to underline a pre-supposed intention, which risks to attribute some touches to certain bodies in a categorical way, rather than exploring the dynamic potential between sensational, emotional and sociocultural knowledge production. Engaging in feminist theories of Irigaray, Ahmed, Stryker and Sedgwick, among others, my trajectory is to turn to the stories of sexual experiences for a closer examination of how touches could revamp a knowledge production of the sexual embodied self rather than reproduce fixed discursive representations.

Beröring och sexualitet är komplexa praktiker. Med utgångspunkt i några intervjupersoners återberättade erfarenheter av att röra och röras utforskar Malena Gustavson möjligheten att vidga och fördjupa perspektivet bortom den förenklade intentionalitetsanalysens räckvidd.

BERÖRINGSPRAKTIKER I SEXUELLA NARRATIV

Reflektioner kring ett påbörjat fältarbete om sexuella känslor och njutning

MALENA GUSTAVSON

*You touch me
I hear the sound of mandolins*
Nina Simone

Vad gör beröringar och hur kan beröringar förstås? Vilken analytisk potential har beröring i etnografiska narrativ om sexuella känslor? Hur kan det taktila förstås som en praktik och erfarenhet involverad i det språkliga och affektiva kring sex? Dessa frågor kommer vara vägledande för mig genom denna artikel. Mitt övergripande intresse är att utforska sexuella etnografier – vilken betydelse sexualitet ges, återskapas, förändras – med andra ord vad sexualiteten gör. Jag kommer här, i tolkningen av mitt intervjumaterial, särskilt att ställa frågor kring vad beröringar gör i sexuella narrativ, för att förstå hur sensoriska praktiker tillför ytterligare tolkningsdimensioner.

Det sexuella har alltid varit föremål för den feministiska nyfikenheten och det är som del av denna tradition jag vill diskutera njutning, vilka attribut och värden som kopplas till njutning och hur dessa med Sara Ahmeds ord, ”klistras sig fast” vid särskilda praktiker och kroppar.¹ Teoretiskt kommer jag att förhålla mig

till en feministisk och queer teoribildning med fenomenologiska förtecken som ställer sig kritisk till idén om beröring som en intentionell handling.² Beröringens intention betraktar jag istället som underordnad beröringen som kommunikation och meningsproduktion.³

Beröring som kritiskt begrepp

Beröring är alltid simultan och sammankopplar oss med vår omgivning. Beröring ger oss markkänning för vad det innebär att vara nära en annan. Men kontaktytorna säger också något om hur vi kan distansera oss från varandra. Beröring som interaktion med omvärlden placerar upplevelsen av kroppen i centrum, dels som en projektyta för tolkningar, diskurser och konkretisering av världen, dels som levande, erfaren, sensorisk, förnimmande och förmedlande instans. För att bryta med uppfattningen om kroppen som ett privilegierat objekt i den feministiska kroppsforskningen, förespråkar Jackie Stacey och Sara Ahmed ”a thinking that reflects not on the body as a lost object of thought, but on inter-embodiment, on the mode of being-with and being-for, where one touches and is touched by others”.⁴ Kroppen förkroppsligas och blir till dels genom diskursiva betydelse, dels genom omedelbara praktiker som beröringar och språkhandlingar. Suzanne Cataldi diskuterar hur beröringens omedelbarhet är en ömsesidig förnimmelse och att interaktionen mellan att röra och röras är en kommunikation som prövas genom berättelsen om hur det känns:

The experience of being touched back is intrinsic to the ”act” of touching; it is its perceptible other ”side”. We cannot describe our tactile feeling without describing what is felt – any more than we can describe our seeing without describing what is seen or describe our hearing without describing what is heard.⁵

Cataldi understryker att det sensoriska får mening genom vår förmåga att beskriva och förmedla affekten av det taktila som kontakt, tryck, textur. Det narrativa och sensoriska sammanbinds när jag rör vid något, någon. Om beröring i ett vardagligt sammanhang är en kommunikation lika specifik som ord och tal, har det taktila fått relativt lite analytiskt utrymme i etnografiska studier. Hur ska en icke-verbal praktik som beröring kunna förstås som en parallell kommunikation i vardagslivet, som en praktik som gör något annat än bara förstärker det som sagts? Cataldi framhåller att beröring inte är en helt tyst praktik, utan en handling som verbaliseras, återges, traderas.

Betraktad som en icke-verbal praktik har beröring i tidigare studier kopplats samman med andra handlingar som understryker det sagda, som när en hälsning följs av ett handslag som understryker intentionen. I det ljuset blir det taktila,

liksom kroppsspråk (gester, blickar, miner) och paralingvistiska meddelanden (ljud, tonläge, intonationer), en språkförstärkare till en given och vardaglig ritual. Vissa studier har menat att kvinnor är mer benägna till beröring för att understryka emotionellt stöd, medan män använder beröringar för att uttrycka makt eller för att visa sexuellt intresse.⁶ En sådan kategorisk tolkning av beröringspraktiker inte bara legitimerar en heteronormativ genusordning, utan stänger också för andra tolkningar, som hade kunnat belysa hur beröring gör något med det sociala, ibland på tvärs mot förväntningarna.⁷

Metodologiska reflexioner: beröring i sexuella narrativ

I samband med sex verkar beröring snudd på oundviklig, men som icke-verbal praktik är det lätt att ignorera beröringens betydelse i sexuell etnografi, exempelvis vid intervjustudier. Därför vill jag uppmärksamma hur beröring återges i sexuella narrativ för att förstå hur erfarenheter omvandlas i det narrativa och formar subjektiviteter.⁸

I en pågående intervjustudie med tio vuxna kvinnor och transpersoner om sexuella känslor undersöker jag hur njutningsprivilegier kan förstås med hjälp av sexuella berättelser och upplevelser. Intervjupersonerna har kontaktat mig efter att de läst en flyer som jag lade ut på olika ställen i olika städer, eller sedan de på andra sätt hört om projektet. För att undvika att reproducera förenklade kategorier, som exempelvis gör "kvinnor" och "trans" till grupper som ställs mot varandra, utgår jag från beröring av kroppen istället för kön som kropp. Jag

är intresserad av både berättelser om njutning och icke-njutning, eftersom jag ser berättelser om sex som ett sätt att förstå förkroppsligade erfarenheter i en värld som är väldigt upptagen av sex, sexualitet och sexualisering. Jag vill också förstå spänningen mellan dramatiseringen av sex som sker i det diskursiva och offentliga och den vardagliga, privata erfarenheten, som kan vara både slentrianmässig och spännande, kittlande och tråkig. Genom att studera vardagliga, accepterade sexuella beröringar kan olika fasetter av begär diskuteras i förhållande till hur sociala relationer och diskurser formar oss som subjekt.

Studien bygger dels på intervjuer, dels på skriftliga berättelser från personer som kontaktat mig och som valt att skriva ner sina erfarenheter. Deltagarna har fått fria händer i valet vad de vill skriva om, eftersom jag är intresserad av hur det narrativa och det sexuella samverkar och inte vill påtvinga dem en yttre form. Har de känt sig osäkra har jag sagt att de kan antingen skriva en *minnesdagbok* över sin sexuella historia eller om de hellre vill använda en vecka och skriva en *njutningsdagbok*. Några har valt att skriva ner sin sexuella historia kronologiskt, andra skriver från en dag till en annan. Sammantaget med intervjuerna får materialet en fyllighet som de enskilda delarna inte kan ge, eftersom olika saker kommer till uttryck i text och samtal.

Det finns förväntningar både från min och intervjupersonernas sida på hur en personlig berättelse (som intervju eller som text) ska se ut för att kvalificeras som forskningsbar. En kronologisk redogörelse över relationslivet är en vanlig

berättarstrategi.⁹ I textmaterialet varvas detta slags kronologiska narrativet, som återskapar ett upplevt sammanhang mellan olika sexuella erfarenheter, med detaljerade beskrivningar av vissa händelser som upplevts som särskilt viktiga. Det kan ibland gälla oväntade beröringar som liknar löftesrika budskap om att vänta-och-se vart jag tar dig härnäst.¹⁰

Sex och sexualitet är ämnen som kan vara känsliga, särskilt vad gäller den personliga integriteten. Frivilligheten att delta är grundläggande för intervjupersonernas medverkan, liksom deras samtycke. Samtliga intervjupersoner och andra personnamn som nämns under intervjuerna är anonymiserade.

Varje berättelse om sex, sexualitet och beröring bär på enskilda detaljer som säger något om vad som är möjligt att uppleva, känna, erfara i den specifika sociala kontexten, men som får perspektiv först i samband med att flera berättelser komponeras samman. Då framträder en rikare bild av vilka föreställningar som råder om hur ett sexuellt narrativ kan se ut och förmedlas. Narrativen framträder som sammanslingrade i olika motstridiga sociala ordningar.¹¹

Att diskutera beröring i sexuella relationer är som att säga det uppenbara, men att belysa det som är uppenbart, att peka på excesserna av betydelser i det som tas för givet, det normativa, självskrivna ser jag som en del av en queerfeministisk metodologi i ett utforskande av vem har tillgång till njutning och på vilket sätt. Linn Sandberg har tidigare diskuterat hur intima beröringar kan förstås i etnografiska material som rör kropp och sexualitet.¹² Jag kommer här att

ta upp den tråden och diskutera vidare vad beröring gör i sexuella självbiografiska berättelser, hur det genererar perspektiv på förkroppsligande erfarenheter, hur det formar våra relationer och vad det tillför en sexpolitisk vision om njutning och njutningens privilegier.

Teoretiska infallsvinklar på det taktila

Beröring är något omedelbart och ömsesidigt. Det taktila kommunicerar min egen kropp, och relationerna mellan mig och omvärlden uppstår i kontaktytan. Kroppen står i ständigt utbyte med andra kroppar och i beröringens ögonblick blir min kropp inte längre egen utan en delad affektiv yta. Intimiteten med andra förkroppsligar jaget, Sara Ahmed och Jackie Stacey skriver: "embodiment is what opens out the intimacy 'myself' with others".¹³ Beröring är också omkastbart, vidrör jag något rörs jag samtidigt själv. Tar jag någon i handen är beröringen direkt återgäldad, jag känner mig själv samtidigt. Men vad betyder denna interkorporealism i feministisk teori?

Luce Irigaray granskar beröringen genom ett feministiskt prisma och resonerar kring hur skillnader skapas och könas i den hegemoniska kunskapsproduktionen. I den är kroppen avskild och underkastad ett falliskt kunskapssubjekt. I essän "Quand nos lèvres se parlent" (1974/1985) formulerar hon en logik där kropp och språk inte är åtskilda, men heller inte blir till ett och samma, utan står i kontakt med varandra. De två läpparna/blygdläpparna utgör en politisk metafor för hur jaget, kropp och sexualitet, kan samkonstrueras utan att tolkas genom en granskande lins,

utan visualiserande tolkningsteknologier.¹⁴ Irigarays metaforer syftar till att hitta ett alternativ till rådande monolitisk kunskap, som hon menar är måttstocken mot vilken allt värderas som mer eller mindre likt, mer eller mindre detsamma. I detta rådande system kan det i själva verket heller aldrig finnas riktiga skillnader, eftersom en binär motsats aldrig kan ha en kvalitet i sig själv utan bara förstås om du förstår monoliten.

Den könsskillnad som framträder hos Irigaray är ett försök att upprätta en alternativ kunskapsplattform, i vilken kropp och subjekt inte särskiljs, men heller inte sammanfaller på ett förenklat och essentialistiskt sätt. Betydelseglidningar och dubbeltydigheter genomsyrar essän och skapar en väv mellan kroppens fakticitet, det imaginära och det symboliska. Metaforiskt samtalar läpparna ”tillsammans”, läpp mot läpp, kropp och subjekt, ett feministiskt du och jag. Det skapar ett kollektivt teoretiskt du-jag-vi som glider mellan det kroppsliga, självet och det solidariska. Detta illustreras med hur läppar/blygdläppar ständigt rör vid varandra och blir till genom självberöringen, istället för att bli till genom en fallogocentrisk granskande blick, som separerar och skapar ett diskursivt tomrum mellan läpparna. Metaforen läpparna gör motstånd *mellan* dikotomin öppen/stängd, tomrum/utfyllnad, genom att alltid vara både öppen och stängd samtidigt. Det falliska ställs därmed utanför läpparnas beröring och kan inte vara innanför dess betydelseekonomi. Istället för att tänka språk och genus som separata (vilket är en fallisk praktik) står dubbelbetydelsen av beröring i centrum.

Det har hävdats att Irigarays kroppsnära texter antyder att hon gör ett essentialistiskt anspråk på kvinnokroppen, medan andra hävdar att hon försöker förstå betydelsen av kroppen genom det språk som är tillgäng-

Metaforiskt samtalar läpparna **”tillsammans”, läpp mot** **läpp, kropp och subjekt, ett** **feministiskt du och jag.**

ligt för oss och de logiker (psykoanalysen, filosofin) som kan beskriva vårt begär att reproducera den språkliga kroppen som en referent.¹⁵ Jag ser det som en potential för hur dynamiken mellan mening och sensation kan undersökas vidare. Irigaray öppnar upp för att tänka hur beröring kan frikopplas från en linjär intention mellan mening och kropp. I linje med den tanken ligger också det queera antagandet att lösgöra kroppar från genus som referent, vilket för resonemanget vidare till teorier om cis- och transkroppar.¹⁶

Relationen mellan kroppar, beröring och sexualitet återskapar också en kategorisk föreställning om dimorfa cis-kroppar och hur kvaliteten och form på hud, hår, muskler, genitalier kan delas upp i manliga respektive kvinnliga attribut som i sin tur förväntas orientera det sexuella subjektet mot ett begär till kvinnor respektive män. David Valentine menar att i den medicinska praktiken har det under hela 1900-talet inte bara varit önskvärt att övervaka det homosexuella begäret, utan också att urskilja dem med en djup känsla av en annan genusidentitet än den som antagits vid

födelsen. Detta urskiljande tvingade transsexuella att avstå från att uttrycka ett eget sexuellt begär (och förneka homosexuella begär):

Asexuality was, indeed, a primary criterion by which transsexual people were allocated a place in university-based gender identity clinics for sex reassignment surgery. The desire of gender-normative homosexual men and women *not* to have surgery, or their insistence that their core gender identity was in accord with their ascribed gender, further elaborated this model.¹⁷

Transsubjekt har i det medicinska i första hand setts som asexuella som bevis på att den födda kroppen är oförmögen till njutning, i andra hand som att de ägnar sig åt ”fel” njutning. Denna föreställning bidrar också till att transpersoner ses som hypertillgängliga objekt. Även Gayle Salamon diskuterar hur förankrad den transsexuella kroppen är i ett medicinskt paradigm, i vilken idén om en ”verklig kropp” blivit ett bevis som låser fast transsexuella och transpersoner i en patologisk diskurs.¹⁸ Som kritik mot asexualiseringen av transpersoner menar Susan Stryker att queer, om än något mer löftesrikt som teori än som praktik, på allvar har kunnat utmana den heterosexuella och oidipala familjemodellen av sex som en möjlighet till förändring: ”It seemed an anti-oedipal, ecstatic leap into a postmodern space of possibility in which the foundational containers of desire could be ruptured to release a raw erotic power that could be harnessed to a radical social agenda.”¹⁹

Jag tänker mig beröring som en grundläggande sexpolitisk handling och en kommunikation kring politisk subjektivitet, snarare än som ett identitetsprojekt. Eve Kosofsky Sedgwick återvänder till det politiska subjektet som ett affektivt subjekt, för att förstå hur det queera politiska subjektets formas av det performativa.²⁰ Sedgwick teoretiserar om beröring och att inte bara språket utför en akt i sig själv, utan att det också producerar kroppsliga affekter som resulterar i handling. Hon menar att skamkänslor kring sex har varit ett centralt incitament för politiska handlingar och på så sätt är en central affekt för att förstå sex som politiskt. Skam och beröring kan vävas ihop på flera nivåer, bland annat är fysiska, sexuella beröringar förknippade med skam och ibland straff. Skam som affekt gör mig medveten om hur mina handlingar attribueras, vilka av mina handlingar som kommer att göra mig socialt accepterad eller inte. Sara Ahmed menar att ”shame feels like an exposure – another sees what I have done that is bad and hence shameful – but it also involves an attempt to hide, a hiding that requires the subject turn away from the the other and towards itself.”²¹ Samtidigt som skam har lyfts fram som en del i det queera postmoderna projektet är skam något godtyckligt och kontextuellt som inte enkelt kan reduceras till sociala

representationer. För att förstå hur den skamliga beröringen producerar politiska effekter måste jag ta hänsyn till mer komplexa förståelser av sex.²²

Etnografiska reflektioner

Berätta din sexuella historia ber jag intervjupersonerna. De flesta jag träffar berättar om sina upplevelser kronologiskt men börjar sin berättelse med olika händelser. En del vill börja med att berätta om när de onanerade som barn, eller när deras mammor har gjort dem uppmärksamma på att de inte ska prata om sina sexuella upptäckter. Andra börjar med den första kyssen eller det första samlaget, oftast en heterosexuell kontakt. Bland dem som inleder med att komma ut som lesbiska, bi eller berättar om sina upplevelser som transpersoner kontrasteras inledningsvis berättelserna mellan heterosexuella och homosexuella upplevelser, mellan erfarenheterna av en ciskropp och erfarenheterna av en transkropp.

Kronologin är på så sätt heterofierad i de flesta berättelser, där det normativa ses som så självklart att den bär sin egen narrativa struktur, medan det icke-normativa behöver förklaras. Det sexuella jaget manifesterar sig genom heterosexualiteten eller i motstånd till det. De flesta verkar ha en föreställning om hur det *bör* vara att ha sexuella relationer, parrelationer och hur en sexuell erfarenhet *ska* upplevas. Men eftersom det inte finns något enhetligt heterosexuellt eller annat manuskript som kan motsvara levda erfarenheter, hur manifesterar sig då njutningen i de personliga narrativen?

Jag kommer här att ta upp några teman som ringar in hur narrativen förklarar något om hur sex blir betydelsefullt för subjektet och hur beröring ger betydelse till narrativets olika växlingar.

Ta tillbaka njutningen

En 23-årig bisexuell kvinna, ”Sai”, som skrev en njutningsdagbok funderade över hur mycket av hennes sexuella tid som ägnades åt hennes egen njutning. Hon berättar att hon har sexuella relationer med både kvinnor och män, men har under den skrivande perioden bara berört relationerna med män. Hon träffar flera män som hon har öppna relationer med.

Jag har /.../ sms:at två andra killar som jag har sexuella relationer till och frågat dem om det är okej att jag provar att strunta i att tillfredsställa dem nästa gång vi har sex, utan försöker få orgasm själv istället. Förmodligen är de inte helt för-
tjusta i tanken, men de kan ju inte säga att de hellre vill ha bra sex själva än att jag får komma, så de har blivit tvungna att svara på sms:en utan att protestera. Det ska bli ytterst intressant att träffa dem hädanefter!

En tid senare får jag uppföljningen av händelserna:

Philip är en av de där killarna som jag sms:ade förut och sa att jag ville ändra på tillvägagångssättet när vi har sex eftersom jag inte kommer. Att jag ”inte kommer” är att förenkla det hela. Det har nog vanligtvis varit så med de flesta killar att jag överhuvudtaget inte njutit av sext. Eller kanske snarare att de negativa känslorna är så mycket starkare än den lilla fysiska njutning jag lyckas få ut, att summan av alltihop blir väldigt mycket minus. Detta har jag dock aldrig kunnat säga riktigt såhär svart på vitt till någon jag haft sex med /.../ Philip fick ett sånt där sms för ett tag sen /.../. Han svarade ”jag förstår inte, ska vi sluta knulla?”

I heteronormativa manus som det ovan är både kropparna och handlingarna förutsägbara och outtalade. Beröringen ”knulla” betyder bara penetration.²³ Philip verkar både arrogant och ängsligt förvånad och Sais utmaning att sätta den egna njutningen i centrum verkar obegriplig för honom. Klichén om vad som är sex ”på riktigt” gäller fortfarande med rätten som tas av den som äger privilegiet att njuta. Den uppgivenhet hon känt på förhand av att försöka kommunicera sina egna sexuella önskemål blir bekräftad när hon väl gör det. Hur blir då en sexuell handling som inte omfattas av en penetration obegriplig? I Irigarays fallogocentrism mäts kroppar och begär, görs begripliga, mot en måttstock som upprepas och klonas, varpå allt annat blir ovidkommande. Detta är en process som ständigt återskapas:

[I]f we speak to each other as men have spoken for centuries, as they taught us to speak, we will fail each other. Again. ... Words will pass through our bodies, above our heads, disappear, make us disappear. Far. Above. Absent from ourselves, we become machines that are spoken, machines that speak. Clean skins envelop us, but they are not our own. We have fled into proper names, we have been violated by them. Not yours, not mine. We don't have names. We change them as men exchange us, as they use us. It's frivolous to be so changeable so long as we are a medium of exchange. /.../ How can I touch you when you're not there?²⁴

Den sista retoriska frågan, *hur kan jag röra vid dig om du inte är där*, blir därför en fråga om vilket begärssubjekt som alls är möjligt och begripligt efter att det falliska har diskvalificerats, som hos Sai. Att ta tillbaka sin njutning är också att ifrågasätta den falliska (språk)fantasin, som bara kan reproducera ett falliskt begärssubjekt. Att ifrågasätta den utmanar en ensidig föreställning

om sex och hävdar att en alternativ njutning istället utforskas genom andra beröringar.

Irigarays kritik av en "fallisk betydelseekonomi" ger perspektiv på hur kroppsliga attribut tillskrivs värden som sammanfogas till ett relativt enhetligt maktspråk genom vilket kroppar ska vara samstämmigt begripliga både psykologiskt, materiellt och språkligt. Här sätter jag inte ett likhetstecken mellan "penetration och män" eller att det falliska tillhör "män" som i sin tur skulle exkludera "kvinnor". Tvärtom, eftersom det inte finns ett kollektiv "kvinnor" (lika lite som "män") finns det heller inte någon anledning att en sexuell praktik ska värderas som ett attribut till genus. En annan deltagare, "Sabes", beskrev i sin minnesdagbok hur omslutande sex öppnade världar av njutning för henne som hon aldrig känt tidigare.

De första gångerna vi hade sex var inte särskilt upphetsande. Jag hade alltså aldrig onanerat (så länge jag kan minnas) när jag kastades in i den sexuella stimulansen genom att jag hade samlag. /.../ Men det dröjde inte så länge förrän jag började tycka samlag var riktigt skönt. Jag tror inte att det dröjde många veckor från att jag hade sex första gången till att jag fick min första orgasm. Och jävlar vad skönt jag tyckte det var. Det var ju en ny värld som öppnade sig. Jag vet att jag tog det hyfsat med ro, men det gjorde ju att man ville ha sex jämt.

Eftersom jag ändå hade så dålig koll (jag hade aldrig sett på porrfilm eller knappt pratat sex ens tror jag med någon annan som haft sex, utan bara läst dåliga kolumner i Veckorevyn) så gav jag mig helt hän och bara njöt. Jag gjorde ingenting sexuellt ur något annat än egoistiskt syfte. Jag tror inte tanken föll mig in att jag skulle kunna suga av min kille. Jag var helt fokuserad på min egen njutning. Och den fick jag. Jag vet att jag emellanåt kunde komma fem gånger på kanske tio minuter. Orgasmässigt fanns inga begränsningar. Alla orgasmer kom via vaginal stimulans och uteslutande via kuk. Fortfarande slog mig inte tanken att onanera. Inte nog med att jag kände mig helt ohämmad i min kropp och min sexuella kontakt med min kille. Jag lät också. Jag la inga ljuddämpare på mina orgasmer, utan jag bara vrålade det jag kände att jag ville vråla. Till slut försökte min killes mamma säga till min kille att jag kunde dämpa mig lite. När han berättade det var det som en tråkig uppenbarelse: Min njutning var inte bara min borg. Jag hade i alla dessa månader så gått helt upp i mig själv att jag aldrig tänkt tanken att det kanske hördes ut till rummet intill. Och då skämdes jag. Fast inte jättemycket. Men jag la lite band på hur mycket jag vrålade när jag kom.

Den här tiden var väldigt sexuellt okomplicerad som jag minns det. Kanske ville min kille ha mer oralsex, men jag var väldigt nöjd och var väl inte så ivrig på att göra något annat än just det som var väldigt skönt för mig.

När jag gjorde slut med denna kille och ett år senare skulle ha sex igen /.../ med en ny kille var jag inte alls beredd på att det skulle kunna vara mera komplicerat. Den här killen gillade förspel. Det visste jag inte vad det var och jag förstod verkligen inte varför man skulle ägna sig åt det. Varför dra ut på det som var skönt? Han ville heller inte ha samlag, utan att vi skulle ta på varandras kön. Det fattade jag inte heller varför man skulle göra. Men jag hade respekt för att han ville ta det lugnt och försökte vara tålmodig. När vi sedan skulle "ha sex" till slut, som jag såg det, det vill säga knulla eller ha samlag, så var det inte alls som med min första kille. Han ville inte bara dunka på så som jag gillade utan ville ta det lugnt. Det funkade inte så bra för mig. Jag var inte beredd på att sex inte skulle kunna vara skönt när man, som jag uppfattade det då, hade "lärt sig det".

Med ord som "dunka på" och "vråla" blir omslutande sex hyperartikulerat och mättat med vållust som genererar ocensurerade och oräkneliga orgasmer. Onani, porr och att vidröra varandras kön framställs som något hon borde ha känt till, något som de flesta kanske upplever innan de har samlag för första gången – instruktioner som formar kroppens kunskap om njutning. Sabes sammanfattar dessa praktiker som en särskild pedagogik, som förbereder och ger förkunskap om samlaget, ett läromoment som hon i sin naivitet gått ovetande miste om. Den normativa bilden av samlag som ett i första hand fallsikt njutningprivilegium har hon istället tagit över och gjort till sin egen. Som hon ser det är det för att hon saknat den förkroppsligade förkunskapen om samlagets genusordning.

Ahmed föreslår att sensoriska och emotionella känslor inte kan separeras annat än på en analytisk nivå "and as such, is premised on the reification of a concept".²⁵ Vidare menar hon att det inte finns anledning att förstå en erfarenhet som *antingen* känslomässig eller sensorisk eller intellektuell. På ett liknande sätt blir här den normativa, och pedagogiska, mallen för sexkunskap en indikation på hur vissa känslor attribueras till vissa kroppar och "how they 'stick' as well as move".²⁶ Eftersom Sabes gör sig naiv i berättelsen har dessa värderingar redan avfärdats (de rör sig snarare än fäster). Njutningen tillhör henne och hon frigör sexet från de attribueringar som vanligtvis kopplas till en heteronormativ samlagsordning, som att den sexuella njutningen vid samlag i första hand skulle belöna (cis)män, vilket var fallet i den förra berättelsen, och andra föreställningar som kollektivt reproducerar genus om hur sex ska upplevas eller genomföras.

Vrålet är också viktigt här och för ut den sexuella handlingen genom väggar

och dörrar och spiller över i omgivningen. Ahmed diskuterar hur betydelsen av *tryck* i intryck "allows us to associate the experience of having an emotion with the very affect of one surface upon another, an affect that leaves its mark or trace".²⁷ Det oartikulerade vrålet, ljudvågornas tryck, bryter glatt och ohämmat igenom familjens tabugränser som i sin tur tillrättavisar lössläppheten och hennes fräckhet i att vara glupsk i sin egen njutning. Familjen dyker upp i narrativet som en gränsvakt mellan det otyglade och det kontrollerande. Detta är ingen slump: som Patricia Hill Collins också har diskuterat organiserar *familjen* inte bara samhällets sexualitet, utan är den kopplingsstation som *möjliggör* att sociala relationer (i en intersektion mellan sexualitet, genus, religion, rasifiering, etnicitet, arbete, klass, kolonialism) förkroppsligar maktrelationer, politisk historia och materiella resurser.²⁸ Familjens korrigerande inskräper meningen med den normativa sexualpedagogiken genom att försöka förpassa den hojtande flickan till ett lågmält volymspann. Jag ska återkomma till skam som praktik längre fram.

Sabes berättelse avslutas med hennes avfärdande av andra sätt att ha sex på, med smekningar och ömhet. Den sexuella praktiken reduceras för henne till kort och gott en kompromiss som inte tillför något mer. På så sätt stärker författaren sin kritik av den korrektiva sexpedagogik som hon ställt upp och av dess värderande förförståelser av de sexuella beröringsnormerna.

Det råder en kontaktlöshet emellan beröringens intention och dess mottagande i dessa berättelser. Väntar vi oss att smekningen i sig själv ska forma våra kroppar och förmedla våra begär i sin språklöshet? Det finns inga garantier för att beröringen i sig förmedlar avsedda känslor och *kvaliteten* på känslan kan inte bedömas bara för att den taktila kontakten är omedelbar, eftersom intentionen inte är ömsesidig. Maria Puig kommenterar beröringens oförutsägbara innebörd och hur "the productiveness of touch is not given, it emerges from contact with a world, a process through which a body learns, evolves and becomes".²⁹

Beröring och betydelse

En annan deltagare, Viden, är en 29-årig transidentifierad person och föredrar pronomenet den. Viden är feminist sedan unga år och rörde sig i radikalfeministiska kretsar i en liten ort där den växte upp. Själv menar den att dens tidiga historia är heterosexuell. När den senare flyttade till en större stad kom den i kontakt med transpersoner. Då började den också ta steget mot en tydligare transidentitet än förut och lever idag i ett queerpolitiskt sammanhang. Jag får veta att den ville medverka i projektet eftersom det handlar om sex och också vänder sig till transpersoner, som Viden upplevt annars sällan är representerade i forskning om sex.

Viden berättar om en kortvarig relation som var första gången med en

transperson, vilket fick den att fundera mer över sig själv och fundera mer över sin egen genusidentitet. Jag frågar hur det var:

Det var ju inte i själva sexet, för transsex, ja det finns ju liksom inte. Det var mer att få in i sitt huvud att fråga innan man har sex: är det någonstans som... hur ser du på din kropp? Är det någonstans som du inte vill att jag ska vara? Är det nånting som är känsligt på något sätt? Och att se det som den andra vill att man ska se. Förstår du hur jag menar? Ja, det var också den första personen som kunde se mig på ett annat sätt. Inte uttalat, men... Dels att den inte hade en förutfattad mening om vad jag var för något eller vem, dels ... ja, men det blev annorlunda för att jag sågs på ett annat sätt och att den sågs på ett annat sätt. Därför blev det som om vi gjorde något annat.

M: Hur gjorde den då för att du skulle känna dig som du gjorde?

IP: Det var inget praktiskt att 'den rörde mig så här därför kändes det så här'. Det är mest hur man pratar om saker och att inte anta nånting. Det gjorde att det blev... 'Jaha! Du kan se mig så här!' Det kändes stort på nåt sätt. Hur en person kunde se en på ett sätt. Bara att det var första gången någon frågade mig de här frågorna /.../ och på så vis forma sin kropp. Även ifall jag inte brukar ha [spärrar som] 'men här få du inte vara', eller så, så var det ändå en speciell upplevelse. /.../

Det som var tillåtet var svårkommunicerbart för mig. 'Vad gillar du? Nej, men det är väl bra!' Så. Jag har haft svårt, har fortfarande, att förstå att den här personen vill ju att jag ska ha det bra. Den var väldigt bra på att säga så. Det är en balansgång för det får heller inte bli en instruktionsbok. /... / Jag vet inte om det alltid var bekvämt. Jag var nog väldigt mån om att det skulle bli rätt, det var nytt. Om jag fick en [anvisning] att gör så här, då kunde jag känna mig dum. Jag tror inte det finns något bra sätt. Jag tror det blir bra när man känner varandra att man fattar vad man säger, utan att man känner sig som en idiot, att det finns en slags trygghet. /.../

Efter den personen har jag bara varit med transpersoner. /.../ En person hade en väldigt annorlunda, en ny syn på sex, som jag har lärt mig mycket av. Ofta har jag tänkt på sex som, ja, 'vi råkade ha sex', typ. Den var mer såhär: 'Jaha, ska vi ha sex? Vad ska vi göra?' Det var mycket fantasi, lite bdsm. Det blev mer ett projekt. Det var väldigt nytt och blev också helt annorlunda sexuella upplevelser. Tidigare hade det varit nåt som jag brukar kalla /.../, ja, feministiskt sex eller vad man ska kalla det. Men här var det, första frågan var 'är du top eller bottom?' Jag googlade. Vad menade den? Det var mycket /.../ att ha

sex på, 'nu har jag sex på dig' eller 'nu har du sex på mig', beroende på vem som var aktiv eller inte.

Från ett transperspektiv förtydligas hur meningsskapande kroppen är i sexuella sammanhang och hur beröring formar kroppen genom kommunikation (eller brist på den). Det taktila blir i sig inget som kan understryka en avsikt, utan fäster med orden och smekningarna. Samtidigt som jag inte heller kan prata mig till känslan av beröring. Som Viden säger – ”det får heller inte bli en instruktionsbok”. Istället kan den sensoriska kroppen få nya meningar genom den osäkerhet som skapas mellan beröring och samtal. Enligt Claudia Castañeda får kroppen mening genom beröringen: ”touch constitutes an experience of the world that cannot be detached from embodiment”.³⁰ Men, fortsätter hon, den mening som skapas är heller inte reducerbar till enbart kropp i sig själv. Den som berörs och den som rör gör det tillsammans men eftersom betydelsen av en sensorisk överföring inte är automatiskt ömsesidig finns det heller inte ett tyst språk som lever ett eget liv. BdsM-praktiken understryker också hur en våldsam beröring delvis ges olika innehåll beroende på hur den kommuniceras, fysiskt och verbalt. Viden talar här om hur svårt det har varit för den att kommunicera njutning som ett transbegär, att den var upptagen av att ”göra rätt” och att det politiska ömsom öppnade för ett annat uttryck, ömsom begränsade beröringen för dens rädsla att kanske också misslyckas som transsubjekt. Eftersom det råder en normativ idé om transpersoner som asexuella, kallar Gayle Salamon därför transbegär, särskilt bland transkillar, för ”homoerotic”, som en ironisk kommentar till homoerotisk och för att visa på hur ambivalenta genusuttryck som inte anpassar sig till konventionerna laddas med nya erotiska betydelser. Det homoeroticiska provocerar också den pedagogiska och korrektiva sexmanualen som jag diskuterade ovan, eftersom transkroppar inte är anpassade till heteronormativa föreställningar om biologi-som-ursprung.³¹

Beröring och svårigheterna att kommunicera kring sex handlar inte bara om ett förhållningssätt till kroppar utan också om en självförståelse kring handlingar och föreställningar om sex. Fantasier är en annan ingång till njutning, utan att alltid kommuniceras. Hysch-hyschet kring sex medför, som jag tidigare konstaterat, att sex attribueras med skam. Det gör också något med hur det taktila manifesterar sig.

Den skamliga beröringen

I följande utdrag från en minnesdagbok berättar Science att hen aldrig onanerade som barn, utan fantiserade istället, utan att vidröra sitt kön. Vi får en bild av hur sex blir skamligt tidigt i livet och hur det gör könet oberörbart.

Jag har inte börjat skriva på min minnesdagbok förrän nu, för att jag insett att det är väldigt mycket av det jag skulle vilja skriva om som jag inte vill att någon annan, utöver ett fåtal personer, ska ta del av. /.../ Jag gör ett undantag för dig, eftersom det inte kommer att kopplas till mig sen. Jag hade ingen aning om att jag skulle känna ett behov av att vara så hemlighetsfull.

Om jag ska minnas tillbaka på min sexualitets historia så tänker jag först och främst på två saker: Dels en väldigt påtaglig känsla av att jag som barn inte tänkte att jag ska ta på mitt kön. På något sätt har jag definitivt tagit in en information som har sagt mig att man ska inte röra sitt kön. Att det inte är ok. Jag minns inte var jag fått detta ifrån och jag har ganska tidiga minnen i övrigt så jag måste ha uppfattat det så tidigt i barndomen. Jag minns att jag i lågstadietåldern låg i min säng på kvällen och fantiserade. Jag tror inte att fantasierna var så uppbyggda på kunskap kring hur sex funkar. Men jag minns tydligt att jag ofta låg i min säng på kvällen och blev upphetsad av fantasierna. Och ständigt, men diffust, närvarande var icke-tanken att ta på mitt eget kön. Jag tror inte jag fattade alls att man kunde göra det. Tänk om jag hade vetat det. Vad mycket roligare jag hade haft. Det fanns också redan vid denna tid en känsla av skam att jag fantiserade. Några år senare kunde tanken slå mig att tänk om min döda farfar tittar ner på mig från himlen och ser vad jag tänker nu. Vad ska han tro om mig? Inte för att denna skam hindrade mig från att fantisera, men den påverkade hur jag kände inför det.

Jag pratade aldrig med någon om att jag fantiserade. Det fanns inte i min värld att jag skulle göra det. Även upp i tonåren fortsatte jag på samma sätt; enbart fantasier, inte ta på könet och inte prata med någon om det. Fantasierna kunde pågå ganska lång stund och de gav mig någon form av sexuell stimulans, även om det nog kan låta torftigt, så älskade jag min fantasivärld. Den var bara min. Jag kunde se fram emot att få hänge mig åt den flera timmar innan jag skulle gå och lägga mig.

Det första stycket handlar om förtroendet som finns mellan mig som forskare och Science. En hemlighet i utbyte mot ett tystnadslofte. Hemligheten är också drivkraften till att i fantasierna skapa ett eget narrativ om sitt sexuella jag. Att avstå från beröring spelar en central roll för upphetsningen, som låter fantasin få ta över och kontrollera kroppen. Eftersom hen kontrollerar sin egen fantasi kan allt få hända. Tabu både kittlar och skrämmer, rädslan inför tanken att bli avslöjad, den döde släktingen som kanske ser. Vad vet vi om de döda och deras sinne för att avslöja oss i våra mest privata stunder? Hos Sedgwick formar skammen

subjektet, särskilt sexualiteten. Skammens pedagogik är ofta kroppslig och tar kroppsliga uttryck: rör inte vid dig själv, vid ditt kön. Minnet av fantasierna är det hemliga, som kanske handlade om sex men knappast i en vuxen bemärkelse. Känslan av det förbjudna kopplas samman med känslan av åtrå och att röra vid sig själv är att avslöja sig. Upplevelsen är sexuell och det taktila måste hindras, kroppen måste tämjas.

Så vad får jag reda på i denna förtrolighet? Jag får veta att skammen hindrar Science från att röra vid sig själv. Den vuxna minnesförfattarens återblick vittnar om det sorgsna i vilka njutningar, kanske fröjder, hen gått miste om. Samtidigt vänder detta narrativ sig hela tiden tillbaka till det inre privata rummet som det mest förborgade och oåtkomliga. Njutningen ligger mer i hemligheten än i beröringen. Jag har inte fått veta vad fantasierna handlade om, farfar är säkerligen lyckligt ovetande och den som läser denna text vet heller inget. Jag anar det oskyldiga, men vet också att barnet i minnesberättelsen hellre dör än talar. Vad beröringen gör i berättelsen är att den betvingas. Att tämja kroppen att avstå från lockelsen blir fantasins födkrok. Vetskapen om den skamliga handlingen ger en föräning om att något kan hända dig och allt det du kan tänka dig blir begärligt. För att återkoppla till Sedgwicks samkonstruktion av skam och queera subjekt finns det en tillblivelse i skammen, i vilken beröringen har en avgörande betydelse. Skammen inkorporeras men sedan är det berättaren som kontrollerar den och det skamliga skapar ett privat utrymme, som inte förmår att överskrida de begränsande villkoren (att låta bli att

onanera) men som förmår att föreställa sig andra beröringar, vilka som helst.

Mot en beröringspolitisk plattform

Kampen om den sexualiserade kroppen gör ofta att kroppen blir ett privilegierat objekt i feministisk teori. Här har jag i stället velat lyfta fram den sensoriska erfarenheten och hur den också formar reflektioner om hur den egna kroppen värderas och hur njutningen av sex uppträder i skärningspunkten mellan beröring och betydelse.³² Detta gör beröringspraktikerna politiska.³³ Förväntningar och föreställningar skapar normer och kontextuella mönster kring beröring.³⁴ Om sociala relationer också analyseras genom taktila praktiker kan det bidra till att omtolka kategoriska betydelser av kropp och sexualitet och synliggöra hur njutning formas av beröring och på vilket sätt vi kan berätta om beröringar.

I de exempel jag diskuterat ovan har jag gjort ett första försök att famna om flera olika aspekter av sexuella narrativ och sensoriska erfarenheter (eller frånvaron av dem, vilket är lika signifikant i ett narrativ). Jag har iakttagit hur njutning villkoras av vissa föreställningar och sammankopplas med vissa kroppar i en mekanistisk idé om beröring som en intentionell och icke-språklig handling. Detta synsätt medför att kroppars representationer premieras framför förkroppsligade erfarenheter, kontextualiserade upplevelser och sociala maktdimensioner.

Med mitt bredare perspektiv på beröringar strävar jag efter att dekonstruera dylika schematiska förståelser av

komplexet kropp, mening och praktik och visa på vilka alternativ som kan finnas. Jag hoppas detta försök kan öppna upp för en fortsatt beröringspolitisk diskussion med generösare utrymme för reflektioner kring kroppen som en performativ materialitet och kring subjektet som socialt och politiskt.

Noter

- 1 Sara Ahmed: *The Cultural Politics of Emotion*, Routledge 2004, s. 4.
- 2 Ahmed 2004, s. 7. Se äv. Penelope Deutscher: "Three touches to the skin and one look. Sartre and Beauvoir on desire and embodiment", *Thinking through the Skin*, Sara Ahmed & Jackie Stacey (red.), Routledge 2001 s. 146-148.
- 3 Tack till Amelie Björck och Anna Lundberg för tålmod och uppmuntran, till två anonyma granskare för utmärkta kommentarer och till Gabriele Cucolo för skrivro och föda.
- 4 Sara Ahmed & Jackie Stacey: "Introduction: dermatographies", *Thinking through the Skin*, Routledge 2001, s. 1-17.
- 5 Suzanne Cataldi: *Emotion, Depth and Flesh: A Study on Sensitive Space. Reflections on Merleau-Ponty's Philosophy of Embodiment*, State University of New York Press 1993, s. 126.
- 6 Julia Wood: *Gendered Lives: Communication, Gender and Culture*, Wadsworth 1994.
- 7 Nancy Henley: *Body Politics. Power, Sex and Nonverbal Communication*, Simon & Schuster 1977/1986.
- 8 Tidigare har jag skrivit om hur det taktila är mer centralt i bisexuella kvinnors narrativ om sina erfarenheter än kategoriseringar som genus och sexualitet, se Malena Gustavson: *Blandade känslor: Bisexuella kvinnors praktik och politik*, Linköping Studies in Arts and Science 2006.
- 9 Jfr. Linn Sandberg, "Bortom ståndet, närmare beröringen: möten mellan Irigaray och den åldrade manskroppen", *Tidskrift för genusvetenskap* 2012:3, s. 68.
- 10 Erin Manning: *Politics of Touch: Sense, Movement, Sovereignty*, University of Minnesota Press 2007.
- 11 Ahmed 2004, s. 7. Jfr. Iris Marion Young: *On Female Body Experience: "Throwing Like a Girl" and Other Essays*, Oxford University Press 1977/2005, s. 39.
- 12 Sandberg 2012.
- 13 Ahmed & Stacey 2001, s. 5
- 14 Luce Irigaray: "When our Lips speak together", *This sex which is not one*, Carolyn Burke (övers.), Cornell University Press 1985.
- 15 Christine Holmlund: "The lesbian, the mother, the heterosexual lover: Irigaray's recordings of difference." *Feminist Studies*, vol. 17, 1991:2; Margret Whitford: "Irigaray's body symbolic", *Hypatia*, vol. 6, 1991:3.
- 16 "Cis" brukar beteckna en normativ genusidentitet som stämmer överens med biologiskt kön.
- 17 David Valentine: "The categories themselves", *GLQ*, vol. 10, 2004:2, s. 215-220.
- 18 Gayle Salamon: *Assuming a Body: Transgender Rhetorics of Materiality*. Columbia University Press 2010, s. 75; Signe Bremer: *Kroppslinjer. Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigerig*, Makadam, Göteborgs universitet 2011.
- 19 Susan Stryker: "Transgender Studies: Queer Theory's Evil Twin", *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, vol. 10, 2004:2, s. 212-215; s. 213.
- 20 Eve Kosofsky Sedgwick: *Touching Feeling: affect, pedagogy, performativity*, Durham 2004.
- 21 Ahmed 2004, s. 103.
- 22 Sedgwick 2004, s. 62ff.
- 23 Idag talar sexupplysare om omslutande sex, för att markera att det inte handlar om en akt där den ena partnern är passiv och mottagande av den andra partners dildo, fingrar, penis etc, utan att omslutande sex är en aktiv sexuell handling där slidan är aktiv. Just i detta citat tycker jag

- inte att "knulla" betyder omslutande sex, eftersom Sai inte beskriver det så.
- 24 Irigaray 1985, s. 205ff.
 - 25 Ahmed 2004, s. 6.
 - 26 Ahmed 2004, s. 4.
 - 27 Ahmed 2004, s. 6.
 - 28 Patricia Hill Collins: "It's all in the Family: Intersections of Gender, Race and Nation.", *Hypatia*, vol 13, 1998:3, s. 62-82.
 - 29 Maria Puig de la Bellacasa: "Touching technologies, touching visions. The reclaiming of sensorial experience and the politics of speculative thinking", *Subjectivity*, vol. 28, 2009, s. 297-315; s. 308
 - 30 Claudia Castañeda: "Robotic skin: the future of touch", *Thinking through the Skin* 2001, s. 223-236; s. 232.
 - 31 Gayle Salamon: *Assuming a Body: Transgender and Rhetorics of Materiality*, New York 2010, s. 73. Jfr. även Judith Halberstam: *Female Masculinities*, Durham 1998, s. 4ff och Jeanne Hamming: "Dildonics, Dykes and the Detachable Masculine", *European Journal of Women's Studies* 2001:3, s. 329-341.
 - 32 Ahmed & Stacey 2001, s. 3.
 - 33 I sammanhanget utgör min studie ett inpass i den pågående fittaktivistiska diskussionen. På senare tid har emellertid en del böcker getts ut som hyllar vaginan och förstärker en kategorisk och essentialistisk förståelse av kvinnor som en stabil kategori. Jag är kritisk till perspektivet i Naomi Wolfs *Vagina* där slidan ses som ett objekt vilken i sig producerar sensoriska och emotionella erfarenheter likartade för alla kvinnor. Detta synsätt säger inget om hur diskurser producerar kroppsliga subjekt vilka både kan reproducera och utmana dominanta betydelser kring könets materialitet. Naomi Wolf: *Vagina: A New Biography*, London 2012. Jfr. Jack Halberstams kritiska recension "Whither Feminism? Gender and the new Normal, *Los Angeles Review of Books*, 7/10 2012. <http://lareviewofbooks.org/essay/whither-feminism-gender-and-the-new-normal/> (Nedladdad: 2013-10-10). De som idag hyllar "kvinnans sexualitet" på ett förenklande sätt är heller inte feministiska eller transinkluderande, utan verkar vilja återvända till en idé om "kvinnan" som ska nå kraft och upphöjning genom hyllningar av vaginan.
 - 34 Jfr. Julia Twigg: *The body in health and social care*, Basingstoke 2006.

Nyckelord

Beröringspraktiker, sexualitet, sexuella narrativ, kroppspolitik

Malena Gustavson

Linköpings universitet

Tema Genus

581 83 Linköping

E-post: malena.gustavson@liu.se